

21.6.2022

EOAK/1475/2021

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Sarja

VIRKAMIEHEN KIRJOITUKSEN POISTAMINEN KESKUSTELUPALSTALTA

1 KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan Rikosseuraamuslaitoksen Keskushallintoyksikön menettelyä asiassa, jossa oli kyse kantelijan kirjoituksen (ks. jäljempänä kohta 2.1) poistamisesta OM-intranetin keskustelupalstalta palstan sääntöjen perusteella.

Kantelijan mielestä Rikosseuraamuslaitos ja sen moderointiryhmä käyttävät asemaansa väärin ja rajoittavat työntekijöidensä sananvapautta sensuroimalla etenkin Rikosseuraamuslaitoksen johtoa arvostelevia tekstejä. Koska kyse on johtavista virkamiehistä, on ainakin heidän kestettävä kovaakin julkista kritiikkiä. Kantelijan mielestä Rikosseuraamuslaitoksen johto toiminnallaan haluaa vain hiljentää vankiloiden henkilökunnan, koska suuri osa heistä ei ole tyytyväisiä johdolta saatuun kohteluun. Kantelija halusi tietää, mikä hänen kirjoituksessaan oli ollut ”rasistisia, seksistisiä tai muuten halventavaa”, jolla perusteella se oli keskustelupalstan sääntöihin vedoten poistettu.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Rikosseuraamuslaitoksen moderointiryhmän selvitys 12.4.2021 ja Rikosseuraamuslaitoksen lausunto 19.5.2021, dnro 63/802/2021 (liitteenä).

3 RATKAISU

3.1 Keskustelupalstalta poistettu kirjoitus

Kantelussa on selostettu poistetun kirjoituksen sisältö, eikä saamassani selvityksessä ole kiistetty, etteikö kirjoitus olisi ollut kantelijan kertoman mukainen. Poistettu kirjoitus oli siten käytettävissäni olleen aineiston perusteella ollut seuraavansisältöinen:

”Minä haluaisin myös mainita pari asiaa VMbaron tuloksista ja mitä ainakin minä niistä päättelen...”

Eli Vmbarossa oli laskujeni mukaan 54 kysymystä joissa annettiin arvosana välillä 1-5. Näistä kun sitten laskee keskiarvoja niin voi todeta, että Risen johto elää ihan omassa maailmassa siellä norsunluutorissa.

Kun esim. katsotaan johdon antamien arvosanojen keskiarvoja (4,14) vs. valvonnan ja ohjauksen antamiin arvosanoihin (3,08), ero on niin suuri, ettei se selity pienen ryhmän asenneongelmalla, agitoinnilla tms. syyllä.

Ja jos vastauksista etsitään vielä esim. miten johto on onnistunut tehtävässään niin mielipide-ero asiasta on vielä suurempi. Johto on onnistunut omasta mielestään tehtävässään hyvin/kiitettävästi sekä toimii hyvänä esimerkkinä alaisilleen. (3,94 ja 3,89)

Kun taas katsoo johdon onnistumista ja esimerkin näyttämistä valvonnan ja ohjauksen näkökulmasta niin arvosanat ovat aika kaukana kiitettävästä kun eivät mene edes tyydyttävän puolelle. (2,16 ja 2,39).

Ja tämä sama kaava toistuu suurimmassa osassa kysymyksiä. Johto on tehnyt omasta mielestään loistavaa työtä ja oikeita päätöksiä. Eipä siinä mitään. Jos oikeasti tekee hyvää työtä niin ilman muuta silloin kuuluukin saada hyvät arvosanat. Täällä maan tasalla kun se ei vain tunnu sille, että ne päätökset olisivat olleet niin hyviä... ainakaan meidän tavallisten kuolevaisten kannalta. Tosin eipä meidän mielipiteitä ole huomioon otettukaan. Tai ainakin 652 valvonnan virkamiestä ja -naista näyttää olevan täysin erimieltä 101 johdon henkilön kanssa. Jokainen voi tästä vetää johtopäätöksen siitä vallitseeko Rikosseuraamuslaitoksessa demokratia vai ei???

Joko siellä tornissa ei yksinkertaisesti tiedetä mitä maan tasalla tapahtuu (saa tulla käymään kun ei ole paljon näkynyt), tai sitten ei vain välitetä tai siellä on niin narsistista ja itseään ihailevaa väkeä töissä, ettei näe tekemisissään virheitä saati, että myöntäisi tehneensä niitä (ihan vain viittaus työvuorojen lepoaikaperusteluihin).”

3.2 Moderointiryhmän selvitys

Rikosseuraamuslaitos perusti intranetin keskustelukulttuurin parantamiseksi intranetin moderointiryhmän 14.1.2021. Ryhmälle koettiin tarve erityisesti sen vuoksi, että useat Rikosseuraamuslaitoksen työntekijät kokivat intranetin keskustelupalstan sävyn välillä negatiivisena ja alatyylisenä. Työnantajan on työturvallisuuslain nojalla ryhdyttävä toimenpiteisiin epäasiallisen kohtelun poistamiseksi ja psykososiaalisen kuormituksen vähentämiseksi.

Moderointiryhmä poistaa jälkikäteen viestejä, jotka on yhdessä ryhmässä katsottu sopimattomiksi. Moderointiryhmän koollekutsuja voi olla kuka tahansa ryhmän edustajista. Ehdotus kokouksesta tulee sitä kautta, että Risen työntekijä ottaa yhteyttä moderointiryhmään ja kertoo epäasiallisesta viestistä.

Jos moderointiryhmä on erimielinen kirjoituksen sisällöstä, työnantajan edustaja ratkaisee asian. Jos kirjoitus joudutaan poistamaan, moderointiryhmä ottaa yhteyttä kirjoittajaan. Myös työntekijän esimieheen otetaan tarvittaessa yhteyttä.

Oikeusministeriön hallinnonalan intranettiä käyttää noin 10 000 ihmistä ja siksi yhtenäinen toimituspolitiikka on nähty tarpeelliseksi. Oikeushallinnon intran Toimittajan opas valmistui 23.9.2020. Opas on tarkoitettu kaikille intran käyttäjille ja sivujen ylläpitäjille. Opas sisältää yhteiset pelisäännöt ja ohjeet, miten toimia muun muassa uutisten kommentoinnissa ja keskustelussa.

Hallinnonalan intran pelisäännöt, joita moderointiryhmä seuraa ja valvoo, ovat:

- Emme mene henkilökohtaisuuksiin
- Jätämme asiasisällöttömät viestit kirjoittamatta
- Perustelemme mielipiteet
- Emme kiroile tai käytä alatyylisiä kieltä
- Emme levitä virheellistä informaatiota
- Emme kirjoita rasistisia, seksistisiä tai muuten halventavia viestejä
- Emme provosoi muita kirjoittajia
- Emme rohkaise häiriköitä

Oikeusministeriön hallinnonalan pysyvä intranetin toimituskunta on asetettu 30.10.2014 alkaen. Toimituskunnalla on keskeinen rooli intranetin kehittämistarpeiden kokoamisessa ja priorisoinnissa sekä intranetin sisällön uudistamisessa. Toimituskunnan tavoitteena on kehittää hallinnonalan intranettiä sisäisen viestinnän välineenä yhteistyössä hallinnonalan virastojen kanssa.

Kantelijan kirjoitus poistettiin, koska se oli vastoin pelisääntöä ”emme kirjoita rasistisia, seksistisiä tai muuten halventavia viestejä”. Viesti sisälsi moderointiryhmän selvityksen mukaan myös totuudenvastaisen väitteen. Seuraavan viestin osan katsottiin olevan sääntöjen vastainen:

”Tosin eipä meidän mielipiteitä ole huomioon otettukaan. Tai ainakin 652 valvonnan virkamiestä ja -naista näyttää olevan täysin erimielitä 101 johdon henkilön kanssa. - - Joko siellä tornissa ei yksinkertaisesti tiedetä mitä maan tasalla tapahtuu (saa tulla käymään kun ei ole paljon näkynyt), tai sitten ei vain välitetä tai siellä on niin narsistista ja itseään ihailevaa väkeä töissä, ettei näe tekemisissään virheitä saati, että myöntäisi tehneensä niitä (ihan vain viittaus työvuorojen lepoaikaperusteluihin).”

Moderointiryhmän selvityksen mukaan viesti on sääntöjen vastainen ja sisältää myös virheellistä tietoa. Siinä on halvennettu koko Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön henkilökuntaa (101 henkilöä), joista vain pieni osa kuuluu Rikosseuraamuslaitoksen johtoon. Kirjoituksessa on luotu vastakkainasettelua keskushallintoyksikön ja operatiivista työtä tekevän henkilöstön välille. Viittaus lepoaikaperusteluihin koskee aikaisempaa intranetin viestittelyä, jossa on nimeltä mainiten syyllistetty kahta Rikosseuraamuslaitoksen työntekijää. Viesti on katsottu perustelluksi poistaa sekä sääntöjen vastaisena että työturvallisuuslain nojalla, koska se on aiheuttanut työyhteisöön kuuluville psykososiaalista kuormitusta ja työnantajalle vahinkoa.

Sananvapaus perusoikeutena on lähtökohtana moderointiryhmän työssä. Moderointiryhmä arvostaa selvityksensä mukaan moniäänistä keskustelua ja sitä, että kaikki työntekijät uskaltaisivat ilmaista mielipiteensä. Keskustelupalstalla tulee noudattaa keskustelupalstan sääntöjä ja noudattaa lakia. Esimerkiksi kunniaa loukkaavat viestit voidaan poistaa. Työnantajalla on työturvallisuuslain nojalla velvoitteita, joiden noudattaminen täytyy ottaa huomioon keskustelupalstalla (työturvallisuuslain 8, 25 ja 28 §). Sen vuoksi erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että keskustelu on asiallista. Työtovereiden julkinen perusteeton arvostelu ja vastakkainasettelu on työturvallisuusnäkökulmasta kiellettyä.

Kysymys on myös virkamiehen lojaalisuusvelvollisuudesta työnantajaa kohtaan. Sananvapaus ei ole rajoittamatonta. Keskustelupalstan ylläpitäjällä ei myöskään ole velvollisuutta tarjota alustaa yksittäisen henkilön sananvapauden toteuttamiselle. Esimerkiksi lehti ei riko sananvapautta, jos se jättää julkaisematta mielipidekirjoituksen.

3.3 Rikosseuraamuslaitoksen lausunto

3.3.1 Virkamiehen sananvapaus ja sen rajoittaminen

Sananvapaus on turvattu useassa kansainvälisessä ihmisoikeussopimuksessa ja Suomen perustuslaissa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisen siihen puuttumatta.

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus, johon sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Sananvapaus perus- ja ihmisoikeutena ei ole ehdoton, vaan sille voidaan asettaa rajoituksia, jotka ovat välttämättömiä hyväksyttävien päämäärien saavuttamiseksi. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kohdan perusteella, koska sananvapautta koskevien vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, josta on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa, kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalisen suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastamisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

Eduskunnan oikeusasiamies on todennut ratkaisukäytännössään (EOAK/3092/2016 ja siinä viitatu ratkaisut), että arvioitaessa sitä, onko kysymys sallitusta sananvapauden rajoittamisesta, tulee Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti arvioida seuraavia kysymyksiä. Ensin huomiota on kiinnitettävä siihen, onko sananvapautteen ylipäätään puututtu, ja toiseksi, onko puuttuminen perustunut lakiin. Jos näin on, tämän jälkeen on arvioitava, onko puuttumisella pyritty hyväksyttävään tavoitteeseen ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Jos tällainen hyväksyttävä tavoite on löydettävissä, on vielä arvioitava, onko puuttuminen ollut välttämätön pakottavan yhteiskunnallisen tarpeen vuoksi ja onko se ollut oikeassa suhteessa tavoitteisiinsa.

Sananvapaus kuuluu myös virkamiehelle. Virkamiehen sananvapauden käyttöä arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentti, jonka mukaan virkamiehen on käytäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Edellä mainitussa oikeusasiamiehen ratkaisussa on todettu virkamiehen sananvapauden käyttöön liittyvän monenlaisia velvollisuuksia ja vastuita. Selkeät yksityishenkilöihin nähden poikkeavat lisärajoitukset virkamiehen sananvapauden käytölle asettavat esimerkiksi salassapitovelvoite ja työturvallisuusvelvoitteisiin kuuluva häirinnän kieltö. Virkamiehen on myös oltava lojaali työnantajalleen.

Sananvapautta ei saa käyttää muiden työntekijöiden häirinnän ja työilmapiirin rapauttamisen välineenä. Toisaalta työyhteisön epäkohdistakaan kirjoittaminen tai muu mielipiteen esittäminen ei sinänsä ole kiellettyä virkamiehiltä. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä on oikeusasiamiehen havaintojen mukaan lojaalisuusvelvollisuudesta huolimatta sallittu sananvapauden nimissä hyvinkin pitkälle menevää työnantajan arvostelua tai muunlaista voimakkaan kritiikin esittämistä työnantajan toimintaa kohtaa, kuten työyhteisössä ilmenneiden epäkohtien esiin nostamista julkisuudessa.

Työtehtäviin tai asianomaisen viraston toimialaan kuuluvissa asioissa työntekijältä voidaan kuitenkin sananvapauden käyttämisessä vaatia tehtävän laadun edellyttämää asianmukaisuutta ja asiallisuutta. Asiallisuusvaatimuksen vastaisuutta voi osoittaa esimerkiksi väitteiden paikkansapitämättömyys tai perättömyys taikka arvostelun jyrkkyys, yksipuolisuus tai hyvän tavan vastaisuus. Merkitystä on myös sillä, onko arvostelu kohdistettu yleisesti työnantajaan vai henkilökohtaisesti työnantajan yksittäiseen edustajaan.

3.3.2 Asian arviointi

Rikosseuraamuslaitoksen moderointiryhmän toiminnan tarkoituksena on varmistaa, että työnantajan tarjoamalla keskustelupalustalla käytävä keskustelu on asiallista ja hyvän tavan mukaista. Keskustelupalstan viestien asianmukaisuuden arviointi perustuu hallinnonalan yhteisiin pelisääntöihin, joiden mukaisen keskustelukulttuurin voidaan katsoa vastaavan virkamieslainsäädännössä säänneltyä asiallisuusvaatimusta. Arvioinnissa on huomioitava myös työnantajan työturvallisuuslain mukaiset velvoitteet työnkuormitustekijöiden vähentämiseksi ja epäasiallisen kohtelun poistamiseksi.

Työturvallisuuslain 8 §:ssä säädetään työnantajan yleisestä huolehtimisvelvoitteesta ja 25 §:ssä työn kuormitustekijöiden välttämisestä ja vähentämisestä. Lain 28 §:n mukaan, jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi.

Saadun selvityksen perusteella moderointiryhmässä on arvioitu, että kantelijan viesti on ollut keskustelupalstan pelisääntöjen vastainen ennen kaikkea siksi, että siinä on halvennettu keskushallintoyksikön henkilökuntaa ja välillisesti, viittaamalla aiempaan intrassa käytyyn keskusteluun, kahta nimeltä mainittua virkamiestä. Viesti on katsottu perustelluksi poistaa paitsi pelisääntöjen vastaisena myös työturvallisuuslain nojalla.

Oikeusasiamiehen edellä viitatussa ratkaisussa todettujen havaintojen perusteella virkamiesten ja julkisyhteisön työntekijöiden sananvapautta koskevassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä, kansallisessa oikeuskäytännössä ja laillisuusvalvontakäytännössä sananvapautteen puuttuminen on ollut yleensä hyvin ilmeistä ja konkreettista, kun sananvapauden käytöstä on seurannut virasta tai työstä erottaminen, rikos- tai vahingonkorvaustuomio taikka kirjallinen varoitus tai huomautus. Oikeus- ja laillisuusvalvontakäytännöstä on kuitenkin löydettävissä tapauksia, joissa on esikysymyksenä nimenomaan jouduttu arvioimaan sitä, että onko sananvapautteen ylipäänsä puututtu.

Asiassa on riidatonta, että kantelijan viesti intranetin keskustelupalstalta on poistettu. Keskushallintoyksikön tiedossa ei ole, että kantelijalle olisi viestinsä poistamisen lisäksi aiheutunut asiassa mitään muuta sananvapauden käyttöön liittyvää kielteistä seuraamusta eikä kantelija ole sellaista myöskään kantelussaan esittänyt. Se, onko kantelijan sananvapautteen ylipäänsä puututtu, ei siten ole edellä mainitulla tavalla ilmeistä ja konkreettista. Puuttumisella on joka tapauksessa pyritty hyväksyttävään tavoitteeseen muiden henkilöiden maineen ja oikeuksien turvaamiseksi ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla.

Keskushallintoyksikön käsityksen mukaan hallinnonalan intranetin pelisäännön vastaiseksi arvioidun kantelijan viestin poistamisella ei olla loukattu kantelijan sananvapautta. Keskushallintoyksikkö toteaa kuitenkin seuraavaa. Kantelijalle on kantelun perusteella ollut epäselvää se, miksi hänen viestinsä on katsottu pelisäännön ”emme kirjoita rasistisia, seksistiä tai muuten halventavia viestejä” vastaiseksi. Poistetussa viestissä kantelija käy läpi VMbaron (valtion henkilöstötutkimus) tuloksia erityisesti siitä näkökulmasta, miten johdon sekä valvonnan ja ohjauksen antamat vastaukset eroavat toisistaan sekä esittää omia päätelmiään näistä tuloksista.

Moderointiryhmän selvityksessä on yksilöity se viestin loppuosan osio, joka on katsottu sääntöjen vastaiseksi. Ottaen huomioon kantelijan poistettu viesti kokonaisuudessaan, on osittain ymmärrettävää, että kantelija on kokenut viestin poistamisen liittyvän viestissään esittämään Rikosseuraamuslaitoksen johtoa koskevaan yleiseen arvosteluun. Rikosseuraamuslaitos saattaa moderointiryhmän harkittavaksi, olisiko sen toiminnan läpinäkyvyyden parantamiseksi viestin poistamisesta ilmoitettaessa tarpeen yksilöidä pelisäännön lisäksi myös se osa viestiä, jonka on arvioitu olevan säännön vastainen.

3.4 Kannanotto

Rikosseuraamuslaitoksen lausunnossa (edellä kohta 3.3) on selostettu sananvapautta koskevaa sääntelyä ja tuotu esiin aiemman ratkaisukäytäntöni pohjalta niin sananvapauservioinnin yleisiä lähtökohtia kuin nimenomaan virkamiehen ja työntekijän sananvapauden arviointiin vaikuttavia tekijöitä. Jäljempänä tuon asiayhteyksissään esiin eräitä yleisiä lisänäkökohtia.

Korostan, että julkiselle vallalle perustuslain 22 §:ssä säädetty velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen koskee myös sananvapautta (PeVM 14/2002 vp), jota ei ole sidottu mihinkään tiettyyn viestinnän muotoon (HE 309/1993 vp, s. 56). Siten sananvapaus siihen liittyvine yleisine rajoituksineen on olemassa myös nyt esillä olevissa hallinnonsisäisissä viestinnän väylissä. Kulloisenkin median luonne voidaan nähdäkseni ainakin jossakin määrin ottaa huomioon esimerkiksi niin, että vapaampi tyyli laji voi olla sallittua myös virkamiehelle esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja haastatteluissa. Silloin, kun on kyse kirjallisesta esitystavasta, kirjoittajalla on aina kuitenkin mahdollisuus harkita sanomisiaan tarkemmin kuin suullisessa vuorovaikutuksessa. Siten virkamies ei voi mahdollisen vapaamman tyylin tai tietyn median käytölle ominaisen impulsiivisuuden varjolla esittää sellaisia sen paremmin suoria kuin verhottujakaan näkemyksiä, joiden objektiivisesti tarkastellen voidaan katsoa jättävän perusteettoman mielikuvan jonkin toiminnan lainvastaisuudesta tai muusta epäasianmukaisuudesta, tai muuten käyttää epäasiallisia ilmaisuja.

Sananvapauteen ei kuulu ehdoton oikeus saada mitä tahansa näkemyksiä julkaistuksi jonkun toisen ylläpitämällä alustalla. Tässä asiassa ei ole ilmennyt, että kantelijalle olisi aiheutunut kirjoituksensa johdosta muuta seuraamusta kuin se, että hänen kirjoituksensa oli poistettu keskustelupalstan sääntöjen vastaisena. Sananvapauteen puuttumista on käsitykseni mukaan kuitenkin myös jo se, että kaikille hallinnonalan työntekijöille avoimella viranomaisen ylläpitämällä hallinnonsisäisellä keskustelupalstalla jo julkaistu kirjoitus jälkikäteen poistetaan.¹

¹ Vrt. päätökseni EOAK/1206/2016, jossa pidin taiteilijan sananvapauteen puuttumisena sitä, että kaupungin ylläpitämälle graffitiseinälle tehty graffiti oli kaupungin toimenpitein osittain peitetty ja poistettu, ja apulaisoikeusasiamiehen sijaisen päätös dnro 3410/4/14, jossa kirjastoon hyväksytyyn taidenäyttelyyn keskeyttämistä taideteokset näyttelytilasta poistamalla pidettiin puuttumisena taiteilijan ilmaisunvapauteen.

Kun asiassa ei toisaalta ole aihetta epäillä, etteikö kirjoituksen poistaminen olisi ihmisoikeussopimuksen tarkoittamalla tavalla perustunut lakiin (virkamieslainsäädännön käyttäytymisvaatimus) ja sinänsä lähtökohdiltaan hyväksyttävään tavoitteeseen (työsuojelulainsäädännön mukainen häirinnän kieltä eli toisten oikeuksien suojaaminen), asiassa jää nyt lähemmin arvioitavaksi lähinnä se, onko kirjoituksen poistaminen ollut ihmisoikeustuomioistuimen sananvapausasioissa omaksuman ratkaisukäytännön mukaisesti välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide.

Kuten Rikosseuraamuslaitos on lausunnossaan todennut, poistetussa viestissä kantelija käy läpi valtion henkilöstötutkimuksen tuloksia erityisesti siitä näkökulmasta, miten johdon sekä valvonnan ja ohjauksen antamat vastaukset eroavat toisistaan, sekä esittää omia päätelmiään näistä tuloksista. Kyseessä on siten lähtökohtaisesti ainakin kyseisen hallinnonalan työntekijöiden näkökulmasta merkityksellisestä asiasta käytetty hallinnonsisäinen puheenvuoro tai tällaiseen keskusteluun osallistuminen. Yleisesti ottaen totean, että mitä merkityksellisemmästä asiasta on kyse, sitä korkeampi on kynnyks puuttua sananvapauden käyttöön.

Ilmaisunvapautta käytävällä on yhtäältä vastuita ja velvollisuuksia, toisaalta sananvapauden sääntely lähtökohtaisesti suojaa paitsi myönteisiä ja vaarattomia myös loukkaavia ja järkyttäviä ilmaisun muotoja.

Sananvapauden käytön asianmukaisuutta arvioitaessa on erotettava toisistaan myös tosiasiatoteamukset ja arvoarvostelmat (arvostuksenvaraiset mielipiteet, moraaliset kannanotot), koska jälkimmäisiä ei voida näyttää toteen. Toisaalta arvoarvostelmakin saattaa olla suhteeton, ellei sille ole minkäänlaisia tosiasiaperusteita. Tosiasioiden vääristely vilpillisessä mielessä saattaa ylittää sallitun kritiikin rajat, kun tosiasiaväitteeseen voidaan liittää arvoarvostelmia, olettamuksia tai vihjauksia, jotka ovat omiaan antamaan asiasta väärän kuvan yleisön silmissä. Sananvapauden kannalta erityisen vahvaa suojaa eivät siten ansaitse lausumat, joiden taustalla on jokin lausuman esittäjän epäasiallinen motiivi. Arvoarvostelmien ja tosiasiatoteamusten erottaminen toisistaan ei havaintojeni mukaan toisaalta välttämättä kuitenkaan ole helppoa. Kukin tilanne on arvioitava aina tapauskohtaisesti.

Olen ratkaisukäytännössäni katsonut, että virkamiehen lausumalta pitää edellyttää riittävää yksiselitteisyyttä, jotta sitä ylipäättään voitaisiin käyttää perusteena sananvapauten puuttumiselle. Näin ei ole, jos erilaisten tulkintojen tueksi voidaan esittää järkeenkäypä perusteita. Lisäksi tulee ottaa huomioon se asiayhteys, jossa jotakin ilmaisua on käytetty, ja sen asian merkitys kokonaisuudessaan, johon lausumat liittyvät.

Moderointiryhmän selvityksessä on yksilöity se kantelijan kirjoituksen loppuosan osio, joka on katsottu sääntöjen vastaiseksi. Kirjoitus oli siten poistettu kokonaan vain sen yksittäisen kohdan takia.

Kantelijan epäasiallisiksi katsotut lausumat ovat käsitykseni mukaan olleet ennen muuta arvoarvostelmia ja tästäkin näkökulmasta – tietynasteisesta provokatiivisuudesta huolimatta – verraten maltillisia eivätkä ainakaan selkeästi olleet henkilöityneet keneenkään tiettyyn henkilöön.

Kaiken kaikkiaan pidän jossain määrin liioiteltuna moderointiryhmän näkemystä, että kantelijan kirjoituksen epäasialliseksi arvioidulla kohdalla olisi halvennettu koko Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön henkilökuntaa ja luotu vastakkainasettelua keskushallintoyksikön ja operatiivista työtä tekevän henkilöstön välille. En ole myöskään vakuuttunut siitä moderointiryhmän näkemyksestä, että kantelijan viesti oli aiheuttanut työyhteisöön kuuluville psykososiaalista kuormitusta ja työnantajalle vahinkoa, kun tätä väitettä ei ole enemmälti perusteltu.

Johtopäätökseni on, että pidän kantelijan kirjoituksen poistamista välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden näkökulmasta jossain määrin kritiikille alttiina toimenpiteenä. En kuitenkaan katso moderointiryhmän menettelyllään loukanneen kantelijan sananvapautta. Olen asian arvioinnissa ottanut huomioon sen, ettei kantelijalle ollut aiheutunut asiasta muunlaista seuraamusta.

Yhdyn Rikosseuraamuslaitoksen näkemykseen siitä, mitä se on todennut kirjoituksen poistamisen perusteiden yksilöimisestä.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsitykset Rikosseuraamuslaitoksen moderointiryhmän tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni Rikosseuraamuslaitokselle kyseisen ryhmän tietoon saattamista varten.